

Land van Maas en Waal Maas en Waal-West

Maas en Waal-West is een ruilverkavelingslandschap in een van oudsher relatief open, brede zone tussen de Maas en de Waal. Beide rivieren kenden vanaf de vroeg-historische tijd een meanderend en vlechtend beloop, waardoor plaatselijk variërende bodemtypen en hoogteverschillen waren ontstaan. In agrarisch opzicht had het gebied een lage productie door onvoldoende ontwatering en kende het een sterk verbrokkeld grondbezit en slechte ontsluiting. De kavels in de zogenoemde komgronden (laaggelegen, natte klei) bestonden uit vrij regelmatige blokken. De ontsluiting verliep vrijwel uitsluitend via (onverharde) wegen op de rivierdijken, stroomruggen en enkele dwarsdijken. Overstromingen waren een terugkerend verschijnsel. Ook in de Tweede Wereldoorlog kwamen grote delen onder water te staan, terwijl bovendien de dijkdorpen tijdens frontgevechten tussen Duitsers en geallieerden zware schade opliepen. Dit gecombineerd met een lage scholingsgraad, gebrek aan voorzieningen en armoede, leidde eind jaren veertig tot een grote maatschappelijke achterstand in het Land van Maas en Waal..

Na voorstellen voor gebiedsverbetering in 1941 door J.A. Eshuis en B. Polderman van de Heidemij kwam in 1949 een ontwerp voor de ruilverkaveling en streekverbetering Maas en Waal-West tot stand. Betrokken waren o.m. de Ontginningsmaatschappij 'Gelderland' en de plaatselijke Stichting Ontwikkeling Komgronden (StOK). Een ontwerp dat ook het oosten van de Bommelerwaard omvatte, is nog voor het begin van de uitvoering afgesplitst. De realisatie van de tot die tijd grootste ruilverkaveling (ca. 8500 ha) begon in 1950 en was voltooid in 1962. De planvorming kwam tot stand onder de Ruilverkavelingswet van 1938, maar geldt toch als belangrijk experiment voor de nieuwe wet van 1954. Gaandeweg constateerde men dat het (te handhaven en) vooraf bedoelde open cultuurlandschap zonder aanvullende beplanting wel erg kaal en onaantrekkelijk zou worden. Een plan van N.M. de Jonge zorgde voor groene aankleding van het landschap en inpassing van de bebouwing. Het ruilverkavelingsplan ging namelijk verder dan verbetering van de verkavelingsopzet, de aanleg van ontsluitingswegen en aanpassing van de waterstaatkundige toestand. Het betekende vooral een grootschalige 'kolonisatie' van de komkleigebieden. Daarvoor moesten zeer ingrijpende werken worden uitgevoerd om deze gronden, voorheen alleen geschikt als hooiland, bruikbaar te maken als volwaardig agrarisch land. In het plan kwamen tientallen boerderijverplaatsingen en nieuwe bedrijfsstichtingen voor op basis van een ontwerp van J.E. Stuyvers van eind 1951. Na de voltooiing van de cultuurtechnische werken ter verbetering van de agrarische gronden ging men vanaf 1953

over tot kolonisatie van het brede middengebied. Hierbij ontwikkelde men zogenoemde 'boerderijstraten' als bases voor de nieuwe bebouwing. De van oost naar west lopende as Kooiweg-Papesteeg-Liesbroekstraat-Hoogbroekstraat is een van de langste en bekendste boerderijstraten in ons land. Langs beide zijden liggen tientallen boerderijen, de meeste volgens de toen moderne snit uitgevoerd. De nieuwe boerderijen hadden onder meer ten doel de langs de rivierdijken gelegen, vaak kleine bedrijfjes over te brengen naar de kom- en stroomruggronden en ze sociaal-economisch te verbeteren door ze te vergroten. Daarbij is een deel van de bedrijven kleiner dan 5 ha gesaneerd om ruimte te scheppen voor grotere, van minimaal 10 à 12 ha. Kenmerkend voor de tijd zijn de variatie in boerderijtypen en de rijke erfbeplanting. De kosten kwamen grotendeels voor rekening van de overheid, omdat de inrichting als ontginningsproject was bestempeld. Een deel van de boerderijen is ontworpen door E. Kiestra, G.L. Goesten en anderen van Bureau Agrobouw, dat vernieuwende, halfvrijstaande woningen bij de bedrijven toepaste.

De ruimtelijke inrichting van het gebied werd ingrijpend aangepast: de maatvoering en vormen van de kavels is gewijzigd en de ontwatering ervan verbeterd. Ook werd het geheel adequaat ontsloten door een netwerk van (secundaire) wegen. Door wijziging van de planvorming is een halfopen landschap tot stand gebracht dankzij beplanting van bestaande dijken en nieuwe wegen. Met de verbeterde ontwatering werd gemengd bedrijf mogelijk. De ruilverkaveling Maas en Waal-West kenmerkt zich ook door de handhaving van enkele al aanwezige eendenkooien en de opname van boscomplexen in het landschap. Deze zijn onderdeel van de groenstructuur die verder wordt bepaald door markante boomsingels rond de boerderijen en accentuering van de wegen door boomlinten. Het door de komgronden, oeverwallen en lage donken bepaald microreliëf is deels bewaard, inclusief archeologische relicten. Er heeft een relatief beperkte uitbreiding van de kernen langs de rivieroeveren plaatsgevonden en er is in de afgelopen jaren een nieuwe ruilverkaveling voltooid. Hierbij is enige ruimte vrijgemaakt voor (de verbinding van) natuurgebieden en het aantal agrarische percelen is teruggebracht van ca. 7000 naar 5500.

Versie 3, 5/3/2013